

УДК 811.161.2'42

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/36-1-25>**Ольга КИРИЛЮК,***orcid.org/0000-0002-9764-8756**кандидат філологічних наук, доцент,
докторант кафедри української філології, теорії та історії літератури
Чорноморського національного університету імені Петра Могили
(Миколаїв, Україна) kyryluk@ukr.net*

МОВНЕ ВІДЗЕРКАЛЕННЯ ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ В ПОСТФОЛЬКЛОРНИХ ТЕКСТАХ

Мова є одним із важливих способів віддзеркалення ворожої агресії. За допомогою лінгвальних засобів можна не тільки інформувати суспільство про події в рамках збройного конфлікту, але й створювати тексти, що стануть дієвим засобом опору, а саме допоможуть руйнувати ворожі смисли та формувати власні ціннісні орієнтири. Особливо такі риси притаманні текстам постфольклорних жанрів (анекдотам, жартам, віршам тощо). Лінгвальні засоби відбиття воєнної тематики в таких текстах поки що маловивчені. Це визначає актуальність вибраної теми.

Метою статті є дослідження особливостей мовних засобів віддзеркалення російської збройної агресії в текстах українських постфольклорних жанрів. Для цього важливо встановити типові наративи, за допомогою яких висвітлено збройне протистояння, визначити семантичні та структурні аспекти мовних одиниць, асоціативно пов'язаних із темою війни, а також з'ясувати особливості впливу таких мовних засобів на формування громадської думки. У процесі аналізу текстів виділено такі три типи наративів, що віддзеркалюють збройний конфлікт на Донбасі, як наратив боротьби; наратив знецінення ворожих смислів; наратив знуцання над діями ворога. Встановлено, що важливим засобом формування наративу боротьби є лексеми та сполуки слів зі спонукальною семантикою. Знецінення ворожого інформаційного впливу вдається досягнути шляхом використання засобів, що створюють комічний ефект, а саме вживання слів зі знеособлювальною семантикою на позначення ворога; змалювання поширених фейків російської пропаганди як складової частини реальної дійсності. Також поширеним є прийом маркування окупованих територій словами з негативною семантикою, що дає можливість переконати суспільство захищати свою землю, аби уникнути таких явищ. Знуцального ефекту вдається досягти шляхом вживання трансформованих гасел та антитези, які змальовують абсурдність дій ворога.

Ключові слова: постфольклор, наратив, збройний конфлікт, інформаційна війна, дегуманізована лексика.

Olha KYRYLIUK,*orcid.org/0000-0002-9764-8756**Candidate of Philological Sciences, Associate Professor;**Doctoral Candidate at the Department of Ukrainian Philology, Theory and History of Literature**Petro Mohyla Black Sea National University**(Mykolayiv, Ukraine) kyryluk@ukr.net*

LINGUISTIC REFLECTION OF THE ARMED CONFLICT IN POST-FOLKLORE TEXTS

Language is one of the important ways to reflect hostile aggression. With the help of linguistic means, it is possible not only to inform the public about the events of the armed conflict, but also to create texts that will become an effective means of resistance: they will help to destroy hostile meanings and form their own values. Such features are especially characteristic of the texts of post-folklore genres (anecdotes, jokes, poems, etc.). Linguistic means of reflection of military theme in such texts are still poorly studied. This determines the relevance of the chosen topic.

The purpose of the paper is to investigate the peculiarities of linguistic means of reflecting Russian armed aggression in the texts of Ukrainian post-folklore genres. For this reason, it is important to establish typical narratives that highlight the armed confrontation, to determine the semantic and structural aspects of linguistic units associated with the theme of war, as well as to clarify the impact of such linguistic means on public opinion. In the process of texts' analysis, three types of narratives are identified that reflect the armed conflict in Donbass: 1) struggle; 2) devaluation of hostile meanings; 3) mockery of the enemy's actions. It is established that an important means of forming the narrative of struggle are lexemes and combinations of words with incentive semantics. Devaluation of hostile informational influence can be achieved by using means that create a comic effect: the use of words with depersonalized semantics to denote the enemy; depiction of widespread fakes of Russian propaganda as a component of reality. It is also common to label the occupied territories with words having negative semantics, which makes it possible to persuade society to defend the land in order to avoid such phenomena. The mocking effect can be achieved by using transformed slogans and antitheses that depict the absurdity of the enemy's actions.

Key words: post-folklore, narrative, armed conflict, information warfare, dehumanized vocabulary.

Постановка проблеми. З 2014 року Україна вимушено перебуває в активній фазі інформаційної війни, яка супроводжує російську збройну агресію в Криму й на Донбасі. Сам термін «інформаційна війна» трактують як «інтелектуальне протистояння концепцій, поглядів, стратегій, оформлене в короткі рядки повідомлень» (Магда, 2017: 104). Основним транслятором цих концепцій стає мова. Вживання певного набору лінгвальних засобів стосовно опонента дає можливість викликати необхідні психічні реакції реципієнтів і сформувані відповідну суспільну думку, тому владні структури країни, яка потрапляє під інформаційну атаку противника, мають помічати такі негативні факти, виявляти їх і здійснювати відповідні контрзаходи, тобто руйнувати, нівелювати, знецінювати шкідливі смисли, що нав'язуються. Результати опитування 2020 року свідчать про те, що більшість українців вважає Росію «агресором, від якого необхідно захищатися»¹. Одним із важливих способів захисту від інформаційної ворожої агресії стають постфольклорні тексти. У науковій літературі постфольклор трактують як народну творчість, сформовану в умовах урбанізації та посилення ролі ЗМІ та соцмереж (Денисюк, 2017: 6). Можливість використання різноманітного набору мовних одиниць у творах зазначених жанрів, простота, доступність і легкість сприймання роблять їх ефективною формою донесення суспільству певних смислів.

Аналіз досліджень. Мовні особливості ведення інформаційних воєн неодноразово ставали предметом дослідження науковців. Зокрема важливими з точки зору розуміння мовного інструментарію воєнного дискурсу вважаємо праці Дж. Лакоффа та М. Фабішак, у яких вивчено потенційні особливості використання концептуальної метафори задля трактування подій сторонами конфлікту (Lakoff, 1992; Fabiszak, 2007). У праці О. Рогач (2015 рік) здійснено структурний та етимологічний аналіз мови війни різних історичних конфліктів. Тему використання мови у російсько-українському збройному конфлікті висвітлює Г. Яворська в студії «Мова як складник конфлікту» (2016 рік). Також особливості окремих аспектів мовної об'єктивації збройного конфлікту досліджують С. Жаботинська, Т. Вільчинська, Л. Підкамінна, О. Єфименко, Г. Прищепка, А. Васильєва, Ф. Подсохіна, К. Boyte, D. Goriacheva, T. Zhurzhenko, P. Goble, L. Smoor, V. Strukov, S. Hudspith, J. Szostek, K. Pynnoniemi, A. Racz та інші вчені. Аналіз відзеркалення

збройного конфлікту в постфольклорних текстах частково представлений у нашій статті «Мова мережевого фольклору як засіб опору інформаційній агресії» (Кирилюк, 2020). Однак нині нам не відомі інші окремі праці, присвячені докладному вивченню мовного інструментарію постфольклорних текстів як способу відзеркалення теми збройної агресії. Це визначає актуальність вибраної теми дослідження.

Мета статті – дослідити особливості мовних засобів відзеркалення теми російської збройної агресії в текстах українських постфольклорних жанрів. Завданнями є виявлення загальних наративів, за допомогою яких висвітлено тему збройного протистояння; встановлення набору мовних одиниць у досліджуваному матеріалі та визначення їхніх семантичних особливостей; виявлення концептуальних метафор, актуалізованих у досліджуваних текстах.

У роботі зосередимо увагу на таких постфольклорних жанрах, як анекдоти, жарти, вірші, пісні, гасла. Ілюстративний матеріал дібрано шляхом часткового відбирання постфольклорних текстів воєнної тематики з популярних інформаційних та розважальних сайтів (sensor.net.ua, politiko.ua, atn.ua, ukr-anecdot.org, anekdot.kozaku.in.ua) та сторінок на facebook.com («Антиватник», «Баба й Кіт», «Військова служба Military service»). Авторство деяких популярних текстів вдалося встановити, тому посилання подано на офіційні акаунти авторів («Кокс Квасневського», «Мірко Саблич», «Олексій Біда», «Артем Полежака»). Однак у мережі такі тексти швидко набувають популярності, тому їх найчастіше поширюють без вказівки на авторство, тому розглядаємо їх як приклад постфольклору. Вибрано 209 текстів для здійснення аналізу.

Виклад основного матеріалу. Одним зі складників інформаційного протистояння визначають також «наративну війну». У «Політичній енциклопедії» термін «наратив» потрактовано як «пояснення подій у формі коротких оцінок з точки зору здорового глузду, які часто мають вигляд спрощення»; як приклад наведено такі політичні наративи: «Росія – старший брат», «Америка – суворий батько» (ПЕ, 2011: 476). У науковому дискурсі також послуговуються термінами «стратегічний наратив», за допомогою якого країни визначають стратегію розвитку, руху, бачення (Ожеван, 2016: 30), і «збройний наратив» (Allenby, Garreau, 2017). У своєму дослідженні термін *наратив* використовуємо на позначення узагальненого пояснення подій та їх запропонованої оцінки у постфольклорних текстах,

¹ Опитування проведено Центром соціальних та маркетингових досліджень SOCIS у 2020 році. Взято з: http://socis.kiev.ua/wp-content/uploads/2020/02/Socis_Press_February_2020.pdf.

присвячених темі російсько-українського збройного протистояння. У процесі аналізу виділено такі головні тематичні наративи, як наратив боротьби проти ворога; наратив знецінення ворожих смислів; наратив знуцання над діями ворога.

Наративи боротьби. У цьому сегменті розглядаємо тексти, які мотивують суспільство на боротьбу проти ворога (усього 74 тексти). Підняття бойового духу – обов'язкова складова частина гуманітарної політики періоду війни, тому з 2014 року традиційними стали постфольклорні тексти, які надають шляхетного відтінку діям українського суспільства та армії щодо відсічі збройної агресії. До цієї групи зараховано тексти, які пояснюють боротьбу проти ворога та його вбивство як позитивне явище. Головними засобами пояснення стають концептуальні метафори **БОРОТЬБА/ВБИВСТВО як ЛЮБОВ, ВБИВСТВО як ДОБРО, ВБИВСТВО як РОБОТА, ВБИВСТВО/ЗНИЩЕННЯ як ПОРЯТУНОК.**

БОРОТЬБА як ЛЮБОВ. Окрему групу становлять твори, стилізовані під короткі тексти бренду «Love is»: «Любов – це звільнити українські землі від російської окупації; Любов – це разом допомагати українській армії; Кохання – це боротися за свою країну; Любов – це бити ворога разом». Усі вони за структурою є простими двоскладними реченнями, у яких підмет виражений тільки двома синонімічними іменниками *кохання, любов*, а присудок репрезентований вербативами у формі інфінітива. У таких текстах лексеми *боротися, звільнити, допомагати, захищати, бити* тощо стають вербальною реалізацією концепту **ЛЮБОВ**, тому можна говорити про використання концептуальної метафори **БОРОТЬБА як ЛЮБОВ**. Отже, концепт **БОРОТЬБА** пояснений як одна з моральних цінностей. Мовні засоби таких текстів здатні трансформувати ментальний лексикон суспільства, здійснивши репрезентацію концепту на позначення моральної цінності такими лексемами з негативною семантикою, як, наприклад, *різати, вбивати*.

ВБИВСТВО як ДОБРО. Така метафора представлена у текстах, де знищення ворога пояснене лексемами з позитивною конотацією. Наприклад, у тексті «*Буває, сядеш біля хати: / Гудуть над вишнями хрущі. / А десь горить-палає вата / – І так приємно на душі*» вбивство ворога подане як елемент традиційного українського пейзажу, який викликає приємні емоції. Концепт **ВБИВСТВО** репрезентований особовим дієсловом *горить-палає*. Позитивної оцінки досягнуто шляхом використання дегуманізованої лексеми *вата* на позначення ворога, а також вживання при-

слівника *приємно* як реакції на процес вбивства. Також позитивне ставлення до вбивства може бути виражене евфемічною заміною назви травмованого тіла (*ошмьотки вати, горіла вата*); художнім порівнянням (*як листок пізньої осені*); слова на позначення почуття задоволення (*солодкий, приємний*): «*У воздуху ошмьотки вати / як пізньої осеню листок / почали наші захищати Восток*» («Кокс Квасьневського»); «*Як пахне щас горіла вата / люблю цей запах по утрам / він очень сладок і приятен / всім нам*» («Кокс Квасьневського»).

ВБИВСТВО як РОБОТА. Об'єктивовано лексемами на позначення виду військової справи (*снайпер*) та заміною слова *вбивати* жаргонним вербативом *гасити* як пояснення звичної роботи з одночасними алюзіями до відомої пісні «День перемоги» (цитата «*порохом пропах*»): «*Цей день сьогодні на Донбасі / немого порохом пропах / Там снайпер терористів гасить / у пах*» («Кокс Квасьневського»). Комічний ефект досягнуто за допомогою лексеми на позначення ураженої частини тіла (*у пах*).

ВБИВСТВО/ЗНИЩЕННЯ як ПОРЯТУНОК. У таких текстах вбивство ворога або знищення його міст пояснено як спосіб порятунку власного життя або власної країни. «*Якби епідемію можна було зупинити, приніши в жертву одне з міст, то яке б місто ви знищили і чому саме Мокву?*»

Наративи знецінення (усього 27 текстів). У дискурсі інформаційної війни особливо помітною є робота щодо знецінення в суспільній свідомості незаконних сепаратистських утворень на тимчасово окупованій території України (так званих ДНР та ЛНР). У постфольклорних жанрах їх змальовують як місця з домінуванням негативних явищ. Виділено такі концептуальні метафори: «*ЛДНР*» як **АЛКОГОЛІКИ**, «*ЛДНР*» як **СРСР (КНДР)**, «*ЛДНР*» як **КРИМІНАЛ**, «*ЛДНР*» як **НЕВИЗНАНІСТЬ**, «*РУССКИЙ МІР*» як **ЗАГРОЗА**, «*НОВОРОСІЯ*» як **СОЦІАЛЬНА КАТАСТРОФА**.

«ЛДНР» як АЛКОГОЛІКИ. Багато лексем вжито задля маркування учасників збройних формувань як алкоголіків та наркоманів. Це дає змогу створити винятково негативні асоціації з так званими незаконними утвореннями «ДНР» та «ЛНР»: «Росія вирішила створити регулярну армію на Донбасі <...> Але доки не будуть організовані регулярні поставки *горілки*, армії ЛНР та ДНР залишатимуться нерегулярними» («Антиватник»); Ядерною сполукою, яка несе емоційне навантаження, стає «регулярні поставки *горілки*».

«ЛДНР» як КРИМІНАЛ. Поширений також кримінальний наратив: «(рос.) *Новости из ЛНР*

и ДНРа. Заграничним туристам пропонується *отправиться в увлекательное путешествие по Луганскому Золотому кольцу (Алчевск, Антрацит, Первомайск, Ровеньки...), где в каждом городе с вас снимут по золотому кольцу*» (sensor.net.ua). Комічний ефект анекдоту досягнуто за допомогою мовної гри, а саме вживання омонімічних словосполучень «золотое кольцо». Термін «золотое кольцо» асоціативно пов'язаний з туристичним маршрутом «Золотое кольцо России». Це є натяком на причетність Росії до появи цих незаконних утворень. Фраза «снимут по золотому кольцу» сигналізує про те, що перебувати в тих місцях небезпечно. Отже, в цьому випадку слова «ДНР» та «ЛНР» отримують такі семи, як «небезпека», «загроза», «пограбування», «криміналітет». Це трактування виконує важливу інформативну функцію, а саме вказує на загрози, які несе суспільству існування незаконних утворень на території країни.

«ЛДНР» як СРСР (КНДР). Змалювання «ДНР» та «ЛНР» як осередків воєнних дій спостерігаємо у пісні «Гімн Донбасу». Текст стилізований до пісні «Комбат» російського гурту «Любе»: «(рос.) *А в ДНР как в ДНР: на остановке БТР. Ушел футбол, ушла любовь, пришли террор, война и кровь. А в ДНР, как в ДНР, народ не любит полумер. Парады пленных, толпы экстаз, Геббельс-ТВ вошло в кураж. А в ЛНР как в ЛНР: казаки, плетки, СССР. Тьму мракобесья, прикрыл крестом, да с волчьим взглядом, да с калашом. Ах ЛНР да ЛНР, Здесь скоро будет КНДР. Фильтруй базар, а то донесут, За мини-юбку публичный суд*» («Мірко Саблич»). Наявність лексеми «БТР» у поєднанні зі сполукою «на остановке» вказує на руйнування звичного життя, адже *зупинка* є уособленням звичної суспільної дійсності, але замість автобусів там зупиняється військова техніка. Вживання лексем на позначення таких негативних явищ викликає відповідні психічні реакції реципієнтів.

«ЛДНР» як НЕВИЗНАНІСТЬ. Як спосіб знецінення використано іронічне вживання офіційної лексики: «*У донецьких вишах видаватимуть дипломи «ДНР». / – І де з такими працювати? / – За кордоном – у «ЛНР»*» (sensor.net.ua).

«НОВОРОСІЯ» як СОЦІАЛЬНА КАТАСТРОФА. Такі тексти покликані висвітлити окуповані регіони як місце соціальних проблем: «В результаті тривалих кровопролитних боїв армії Новоросії вдалося звільнити місцеве населення від пенсій, соціальних виплат і робочих місць» (sensor.net.ua).

«РУССКІЙ МІР» як ЗАГРОЗА. Жанри, у яких актуалізовано цю метафору, змальовують

нав'язувану ідею «русского міра» як загрозу для людського життя та інфраструктури окупованих міст: «*Рецепт ремонту «русский мір»: 1. Залежно від бажаного ефекту взяти РГД-5 або Ф-1. 2. Закріпити по центру кімнати на табуретці. 3. Прив'язати до кільця в'язальний дріт і розігнути на чеці вусики. 4. Вийти з кімнати і постаратися максимально заховатися. 5. Різко смикнути за дріт. 6. Заспокойте сусідів, пожежників, оперативників, якщо залишитесь живим, і насолоджуйтеся «русским міром»*»; «*За новоросійською традицією, замість кішки, першою в квартиру запускають гранату*».

Знецінювальний наратив часто формують за допомогою ефекту «позиченого контексту» (69 текстів), який полягає у створенні іронічних текстів, наповнених лексемами, фразами, гаслами, які зазвичай активно використовує інша сторона конфлікту. Однак висвітлювану ідею свідомо доводять до абсурду, аби показати безпідставність і недолугість ворожої пропаганди. Створюють такі тексти часто російською мовою для максимальної стилізації до російських новинних повідомлень: «(рос.) *Инфа СТОПРОЦЕНТНАЯ от одноклассника, работающего в таможене. В устье реки Ингул замечены сорок лодок бандеровцев. Идут на Луганск. Планируется факельное шествие <...> Эпицентр будет вооружать их лопатами, вилами. В подсобках гипермаркетов смешивают коктейль Молотова и разливают по бутылкам. Будут жечь спальные районы, школы, сады. ВСТАНЕМ НА ЗАЩИТУ ГОРОДА ОТ КОРИЧНЕВОЙ ЧУМЫ!!! РЕПОСТ!*» (сторінка «Олексій Біда»). Текст побудований за зразками повідомлень російської пропаганди, розповсюджуваних задля залякування жителів окремих регіонів уявним ворогом. Концепт **ВОРОГ** вербалізований словами та сполуками «*бандерівці*», «*коричнева чума*» та «*факельное шествие*» (рос.). Основними засобами досягнення комічного ефекту в наведеному прикладі стають такі слова, як «*Ингул*», «*лодки*», «*Луганск*» (комізм досягнуто завдяки згадці застарілого як для ХХІ ст. способу пересування ворогів, а посилює комічний ефект згадана річка *Ингул*, яка протікає з Центру України на Південь, отже, нею не можна дістатися до міста *Луганська*); «*от одноклассника*» (комічний ефект досягнуто за рахунок вказівки на несерйозне джерело інформації).

Приєм «позиченого контексту» використаний також у віршах, де за допомогою відповідних лексем актуалізовано головні фейки російських ЗМІ про Україну. «*Зі Львова мчаться легіони / мужчин, бабусь, дітей, жінок / готується*

до *оборони* / *Восток*»; «В Словянську месних вже немає / *провела хунта геноцид* / *тож у слов'янську месних грає* / *Бред піт*»; «Славянск покинул воїн Гіркін / *пришли карателі і внонь / насильє, слези, крікі, питкі / і кров*; *Заместо теліка бандери / у схроні виритом в земле / щодня варили піонерів / в котле*» («Кокс Квасневського»). Деякі фейки російської пропаганди викликали широку реакцію українського суспільства і стали своєрідними мемами-концептами, які актуалізуються в мовленні шляхом згадування стандартної сполуки слів. У текстах постфольклорних жанрів зафіксовано такі найбільш поширені меми-концепти, мотивовані фейками російських ЗМІ: *ДВА РАБИ* (історія про те, що нібито учасникам АТО дають двох рабів з Донбасу), *ЗНЯТИ В НАЦГВАРДІЮ* (нібито в Україні чоловіків знімають з потягів і відправляють у Нацгвардію), *КРИВАВИЙ ПАСТОР* (перифраз, наданий російськими ЗМІ Олександрю Турчинову), *РОЗП'ЯТИЙ ХЛОПЧИК* (нібито українські військові розп'яли хлопчика), *ВОЄНТОРГ* (висловлювання В. Путіна, що нібито російських військ в Україні немає, а подібну військову форму можна купити в будь-якому воєнторзі), *СНІГУРИ* (начебто в українських школах вчать дітей полювати на снігурів через їхнє червоне забарвлення, яке асоціюється з Росією), *ВИКОПАНЕ МОРЕ* (нібито на уроках дітям розказують, що древні українці самі викопали Чорне море). Усі ці меми-концепти втілені в таких постфольклорних текстах: «*Знімають гроші з банкоматів і забирають в Нацгвардію*»; «*Любов Кривавого Пастора – це приготувати їй мляденця ще до того, як вона прокинулася*»; «- *Барак Хусейнович, не знаєш, звідки у «Правого сектора» взялися «Томагавки»? / – Навіть не уявляю, Володимире Володимировичу, може, у воєнторзі купили*»; «*Звичайний день українця: зранку розпинає російськомовного мляденця в компанії двох рабів, потім полює на снігурів, а увечері копає море*» (sensor.net.ua).

Наративи знущання. Вони наявні в постфольклорних творах як змалювання негативних явищ російської дійсності (усього 39 текстів). Після введення санкцій проти Росії за анексію Криму та збройну агресію на Донбасі Москва запровадила санкції у відповідь, заборонивши ввезення продуктових товарів із європейських країн. Вилучені заборонені продукти публічно знищували за допомогою бульдозерів. Особливого розголосу в медійному просторі набула інформація про те, що в такий спосіб було знищено три тушки гусей, які російська влада визначила як санкційні про-

дукти². Подія стала мотиватором для створення багатьох анекдотів, у яких порушені інші актуальні теми, а саме: фейки про «слід НАТО на Донбасі»: «*Карателі знову обстріляли Донецьк. На місці обстрілу були знайдені гусячі гільзи НАТОвського зразка*» (atn.ua); вживання лексики на позначення негативних явищ як основи російської дійсності: «(рос.) *Летят санкционные гуси, А я остаюся с тобой, Родная моя Мордорщина – Берёзки, гробы, стекломой*» (atn.ua); «*Точно по плану завтра в обед / Вспыхнут голодные бунты... / Это наши симметричный ответ / на санкции вашей хунты*» (sensor.net.ua); «*Четверту добу палають зірниці, / лютує в Росії вчорашній ЧК, / подайте хамону, поручик Голицин, / корнет Оболенський, підкиньте сирка*» (politiko.ua); вплив телевізійної пропаганди: «*Коли холодильник почав перемагати телевізор, приїхав бульдозер і зрівняв рахунок*» (politiko.ua). Зафіксовано тексти за уже згаданим зразком «Love is»: «*Санкції – це разом душити гусей*» (bilshe.com). Актуалізовано також тему нацизму/фашизму. Зокрема, використано лексеми, що вербалізують концептуальну метафору «*РУСЬКИЙ МІР*» як *ФАШИЗМ*, а також нав'язують лексемі *гуси* сему «фашизм». Наприклад, іронічне гасло «Гуси не пройдуть!» є алюзією до російського «Фашизм – не пройдет». Нацистський контекст, який в російській пропаганді часто змішаний з фашистським, створено за допомогою слів та сполук «*фашизм*», «*спалення книг*», «*Мусоліні*», «*Бандера*». «*Вбивайте гусей швидше! Вони про-бандерложені, колись урятували Рим, а в Римі Муссоліні!*» (atn.ua). Водночас використано паралелізм: «*Палити книги – це фашизм. Палити їжу – це руський мір*» (politiko.ua). У результаті поширення подібних постфольклорних текстів сформований такий синонімічний ряд: гуси – НАТО – фашисти – вороги. У результаті образ гусей поповнює у свідомості мовця асоціативно-образний ряд «одвічних ворогів» Росії, таких як НАТО й фашизм. Такі паралелі мають знущальний ефект, оскільки знецінюють створюваний ворогом міф про «велику російську державу», яка насправді воює з домашньою птицею.

У деяких «санкційних» анекдотах основним засобом впливу стає сарказм, за допомогою якого вдається порушити важливі суспільні теми, пов'язані з війною. У наступному прикладі, побудованому на антитезі, вираженій дуальною опозицією *СОРОМ – ГОРДІСТЬ*, сполука «російський сол-

² У Росії 10 людей бульдозером знищували цілий день трьох санкційних гусей. Взято з: <https://www.unian.ua/world/1111680-u-rosiji-10-lyudey-buldozerom-znischuvaitisiliy-den-troh-sanktsiynih-gusey.html>.

дат» стає вербалізатором концепту **СОРОМ**, а лексема «сир» – концепту **ГОРДІСТЬ**: «Росія – це така країна, де солдатів ховають потайки і з соромом, а сир – демонстративно і з гордістю» (atn.ua).

Висновки. Постфольклорні тексти через використання відповідних мовних засобів здатні сприяти моральній стійкості суспільства в умовах ворожої інформаційної агресії, а також нівелювати шкідливий вплив інформаційно-психологічних операцій противника.

Мовні засоби досліджуваних текстів, що відбивають збройну агресію, дібрано з урахуванням світоглядної категорії «свій – чужий», яка репрезентована дуальною опозицією «українське – російське». Концепти **ВОРОГ**, **ЗАГРОЗА**, **СОРОМ** вербалізовані словами з негативними конотаціями та маркуванням понять як російських та проросійських. Концепти **ПЕРЕМОГА**, **МИР**, **БОРОТЬБА**

репрезентовані лексемами з позитивним значенням та маркуванням їх як українських.

У межах постфольклорних жанрів виділено три типи наративів, що відзеркалюють збройний конфлікт на Сході країни, а саме наратив боротьби проти ворога, у межах якого виявлено 4 концептуальні метафори **БОРОТЬБА/ ВБИВСТВО як ЛЮБОВ; ВБИВСТВО як ДОБРО; ВБИВСТВО як РОБОТА; ВБИВСТВО/ЗНИЩЕННЯ як ПОРЯТУНОК**; наратив знецінення ворожих смислів (виокремлено 6 концептуальних метафор, таких як «ЛДНР» як **АЛКОГОЛІКИ**, «ЛДНР» як **СРСР (КНДР)**, «ЛДНР» як **КРИМІНАЛ**, «ЛДНР» як **НЕВИЗНАНІСТЬ**, «РУССКИЙ МИР» як **ЗАГРОЗА**, «НОВОРОСІЯ» як **СОЦІАЛЬНА КАТАСТРОФА**; наратив знуцання з дій ворога, у межах якого зафіксовано одну концептуальну метафору «РУССКИЙ МИР» як **ФАШИЗМ**.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Денисюк Ж. Постфольклор інтернет-комунікації в аксіологічному вимірі. Київ : НАКККіМ, 2017.
2. Кирилюк О. Мова мережевого фольклору як засіб опору інформаційній агресії. *Мова: Класичне – модерне – постмодерне*. 2020. № 6. С. 32–49.
3. Магда Є. Гібридна агресія Росії: уроки для Європи. Київ : КАЛАМАР, 2017. 268 с.
4. Ожеван М. Глобальна війна стратегічних наративів: виклики та ризики для України. *Strategic Priorities*. 2016. № 4 (41). С. 30–40.
5. ПЕ – Політична енциклопедія / ред. Ю. Левенєць. Київ : Парламентське видавництво, 2011. 808 с.
6. СУМ-11 – Словник української мови : в 11 т. Київ : Наукова думка, 1970–1980. URL: <http://sum.in.ua/s/priapichnyj>.
7. Яворська, Г. Мова як складник конфлікту. *Media studies: Междисциплинарные исследования медиа* : матеріали науково-практичної конференції. Харків, 2016. С. 103–108.
8. Allenby B., Garreau J. Weaponized narrative: The new battlespace. 2017. January 3. URL: <https://www.defenseone.com/ideas/2017/01/weaponized-narrative-new-battlespace/134284>.
9. Allert T. The Hitler salute: On the meaning of a gesture. New York : Metropolitan Books, 2008. 115 p.
10. Fabiszak M. A. Conceptual Metaphor approach to war discourse and its implications. Poznań : Wydawnictwo Naukowe UAM, 2007. 272 p.
11. Lakoff G. Metaphor and war: The metaphor system used to justify war in the gulf. *Journal of Cognitive Semiotics*. 1992. Vol. IV (2). P. 5–19.
12. Rohach O. The language of war. *Scientific Journal*. 2015. Nr. 2. P. 161–167.

REFERENCES

1. Denysiuk Zh. Postfolklor internet-komunikatsii v aksiolohichnomu vymiri [Post-folklore of Internet communication in the axiological dimension]. Kyiv: NAKKKiM, 2017 [in Ukrainian].
2. Kyryliuk O. Mova merezhevoho folkloru yak zasib oporu informatsiinii ahresii [Language of network folklore as a means of resistance to information aggression]. *Language: Classic – Modern – Postmodern*, 2020, Nr 6, pp. 32–49 [in Ukrainian].
3. Mahda Ye. Hibrydna ahresiiia Rosii: uroky dlia Yevropy [Russia's hybrid aggression: Lessons for Europe]. Kyiv: KALAMAR, 2017. 268 p. [in Ukrainian].
4. Ozhevan M. Hlobalna viina stratehichnykh naratyviv: vyklyky ta ryzyky dlia Ukrainy [The global war of strategic narratives: the challenges and risks for Ukraine]. *Strategic Priorities*, 2016, Nr 4 (41), pp. 30–40 [in Ukrainian].
5. PE – Politychna entsyklopediia [PE – Political Encyclopedia] / in Yu. Levenets ed. Kyiv: Parlamentske vydavnytstvo, 2011. 808 p. [in Ukrainian].
6. SUM-11 – Slovnyk ukrainskoi movy. V 11 t. [Dictionary of the Ukrainian language in 11 volumes]. Kyiv: Naukova Dumka, 1970–1980. Retrieved from <http://sum.in.ua/s/priapichnyj> [in Ukrainian].
7. Yavorska H. Mova yak skladnyk konfliktu [Language as a component of the conflict]. *Media studies: Interdisciplinary researches of media. Materials of the Scientific and Practical Conference*. Kharkov, 2016. pp. 103–108 [in Ukrainian].
8. Allenby B., Garreau J. Weaponized narrative: The new battlespace. January 3, 2017. URL: <https://www.defenseone.com/ideas/2017/01/weaponized-narrative-new-battlespace/134284/>
9. Allert T. The Hitler salute: On the meaning of a gesture. New York: Metropolitan Books, 2008. 115 p.
10. Fabiszak, M. A. Conceptual Metaphor approach to war discourse and its implications. Poznań: Wydawnictwo Naukowe UAM, 2007. 272 p.
11. Lakoff, G. Metaphor and war: The metaphor system used to justify war in the gulf. *Journal of Cognitive Semiotics*, 1992, Vol. IV (2), pp. 5–19.
12. Rohach O. The language of war. *Scientific Journal*, 2015, Nr. 2, pp. 161–167.